

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1590

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 967

Kitap Adı: Bakıllânî'nin İman ve Küfür Meselesine Yaklaşımı

Book Title: Bakillani's Approach to the Issue of Faith and Kufr

ISBN: 978-625-5576-21-7

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255576217

Yazar | Author: Raci TANRIKULU | orcid.org/0009-0009-5164-3544

Kurum | Institution: Milli Eğitim Bakanlığı

ROR ID: ror.org/ror.org/00jga9g46

Editör | Editor: Mesut TAY | orcid.org/0000-0001-6423-7929

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 143

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan | April 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH | İslam Teolojisi | Islam: theology

BISAC: REL063000 | Din / İslam / Teoloji | Religion / Islam / Theology

THEMA: QRAC | İslami teoloji | Islamic theology

LC: BP166 | İman ve küfür üzerine İslami görüşler | Faith and unbelief in Islam

Atf Bilgisi | Cite as: Tanrikulu, Raci. *Bakıllânî'nin İman ve Küfür Meselesine Yaklaşımı*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Bakıllânî'nin İman ve Küfür Meselesine Yaklaşımı

Raci TANRIKULU

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Raci TANRIKULU

Van, Bahçesaray (Mehmüdan)'da 1989 yılında doğdu. 2008 Yılında Van Anadolu İmam Hatip Lisesini, 2012 yılında da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 2011 Yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde başladığı imam-hatiplik vazifesinden, 2013 yılında Milli Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak atandı. 2018 Yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri/Kelam Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 2019 Yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri/Kelam Bilim Dalı'nda başladığı doktora programını 2025 yılında tamamladı. Hâlen MEB bünyesinde İHL meslek dersleri öğretmeni olarak çalışmalarına devam etmektedir. Evli olup Betül ve Ubeydullah'ın babasıdır.

He was born in 1989 in Bahesaray (Mehmüdan), Van. He graduated from Van Anatolian Imam Hatip High School in 2008 and Van Yuzuncu Yil University Faculty of Theology in 2012. He started his duty as an imam-hatip in the Presidency of Religious Affairs in 2011 and was appointed as a teacher in the Ministry of National Education in 2013. In 2018, he completed his master's degree in the Department of Fundamental Islamic Sciences/Kalam at the Social Sciences Institute of Yüzüncü Yil University. He started his doctorate program at Ankara University, Institute of Social Sciences, Department of Fundamental Islamic Sciences/Kalam in 2019 and completed it in 2025. He currently works as a teacher of IHL vocational courses within the Ministry of National Education. He is married and the father of Betül and Ubeydullah.

Kitap Hakkında

Bakıllânî'nin İman ve Küfür Meselesine Yaklaşımı

Bu çalışmada, Eş'arî ekolünü sistemleştiren Bâkıllânî'nin hayatı incelenmiş ve onun iman-küfür meselesine dair görüşü konu edinmiştir. Bu anlamda iman ve küfür olgusunun kelimelerdeki öneminden dolayı, bu iki kavram üzerinde durulmuştur. Yine bu iki kavramın erken dönemden itibaren nasıl anlaşıldığı, muhtevaları ve kelimelerine göre iman-küfür arasındaki sınırın ne olduğu araştırılmıştır. Bu anlamda imanın hakikati ve muhtevası, büyük günah meselesi, fısk durumu, imanın/tasdikin gerekleri ve yine küfür ile ilgili durumlar, kelimeler ve Bâkıllânî'nin görüşleri doğrultusunda tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bâkıllânî'ye göre iman-küfür kavramları, imanın muhtevası ve çeşitleri, iman-amel ilişkisi, büyük günah işleyen kimsenin durumu ve iman-küfür arasındaki sınır hakkında onun görüşleri incelenmiştir. Bu bağlamda Bâkıllânî'nin, iman ve küfür arasında belirgin bir ayırımı yaptığı ve özellikle bu hususta tekfir edici bir bakış açısından kaçındığı görülmüştür. Zira ona göre bir mümin, tasdiki devam ettiği sürece, işlediği günahın dolayısıyla dinden çıkmış olmaz.

Anahtar Kelimeler: Kelam; iman; küfür; büyük günah; Bâkıllânî.

About the Book

Bakillani's Approach to the Issue of Faith and Kufr

In this study, the life of Bākīllānī, who systemized the Ash'arī school, and his views on belief and blasphem were searched. In this context, due to the importance of the concepts of faith and unbelief in theology, these two concepts were emphasized. Again, how these two concepts were understood from the early period, their contents and what the boundary between belief and disbelief was according to the schools of theology were investigated. In this context, the truth and content of faith, the subject of major sin, the status of sin, the requirements of faith and again the situations related to blasphemy have been tried to be determined according to the schools of theology and Bakillani.

According to Bāqīllānī, his views on the concepts of faith and disbelief, the content and types of faith, the relationship between faith and deeds, the situation of those who commit major sins, and the border between faith and disbelief were examined. In this context, it is seen that Bakillani made a clear distinction between faith and unbelief and especially stayed away from a perspective that would lead to unbelief on this issue. Because, according to him, a believer does not leave the religion because of the sin he commits, that is, he does not become an unbeliever, and therefore, as long as the state of confirmation continues, he cannot be declared an unbeliever.

Key words: Theology; faith; blasphemy; major sin; al-Baqillani

ÖN SÖZ

Müslümanların Hz. Peygamber'in vefatından sonra onsuuz yaşama uyum sağlamakta zorlandıkları bilinen bir husustur. Nitekim bu hususta bir çok ihtilafın ortaya çıkması da bunun açık göstergesidir. Bu anlamda büyük günah meselesi, Müslümanların karşılaştıkları ilk ihtilaflardan biri olduğu söylenebilir. İmanın mahiyetine dair bu tartışmalar, Müslümanların farklı tanımlamalar yapmasıyla bazı ayrışmalara yol açmış ve bu durum farklı fırkaların ekolleşme sürecini hızlandırmıştır.

Meydana gelen olaylar sonucunda taraflar, kendi anlayışlarına uygun tanımlamalar yapmış ve bu tanımlamalara uymayanları iman dairesinin dışında olmakla suçlamışlardır. Müslüman âlimler, ihtilaf noktalarını ele alan eserler telif etmiş ve Kur'ân ile sünnet perspektifine uygun şekilde iman tarifleri yapmışlardır. İman-küfür olgularının yanlış tarif edilmesi ve sınırlarının hatalı bir şekilde belirlenmesine karşı, doğru tarifler geliştirilmiş ve Müslümanları İslam çatısı altında birleştirmek için önemli bir sorumluluk yüklenmişlerdir. İslam düşüncesinde Müslümanların kâhır çoğunluğu Ehl-i Sünnet'e mensuptur. Bu ekolün mensubu âlimler, iman ve küfür sınırını kendi yorumlarına göre değil, ayet ve hadisin rehberliği doğrultusunda tanımlamışlardır. Bu bağlamda, insanları İslam'dan çıkarma iddiasında bulunmamışlardır. Bununla birlikte, kitap ve sünnet ışığında iman ve küfür arasındaki sınırın belirlenmesi konusunda tartışmalar olmuştur.

Bilindiği gibi kelim âlimleri iman ve küfür konularını derinlemesine ele almış ve bu meseleler üzerinde tartışmalarda bulunmuşlardır. Eş'arî kelamcısı Kâdî Ebû Bekir el-Bâkılânî (ö. 403/1013) eserlerinde iman ve buna bağlı hususları detaylı incelemiş ve bu konulara dair görüşlerini ortaya koymuştur. Bu bağlamda Ehl-i bidat fırkalarının kendilerinden olmayanları tekfir eden yanlış tutumlarına karşı Bâkılânî, Kur'an ve sünnetten deliller getirerek

iman ile amel arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin sınırını belirlemeye çalışmıştır. Bâkılânî, söz konusu bu tartışmalara müdahil olurken özellikle tekfir etme yöntemine başvurmaktan kaçınmıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada Bâkılânî'nin görüşleri doğrultusunda iman, amel ve küfür arasındaki ilişkinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın tamamlanmasında desteğini gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Vechi Sönmez'e teşekkür ederim. Bu zorlu süreçte çalışmayı baştan sona okuma zahmetinde bulunan, gerekli düzeltme önerilerini ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyen kıymetli dostum Dr. Mesut Tay'a, maddi-manevi desteklerini esirgmeden yanımda olan ve bu çalışmanın tamamlanması için gayret gösteren sevgili aileme, ayrıca çalışmanın eksikliklerinin giderilmesinde desteklerini gördüğüm dostlara kalbi şükranlarımı sunarım.

Van, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR.....	11
GİRİŞ	13
1. Çalışmanın Konusu ve Önemi	13
2. Çalışmanın Amacı Yöntemi ve Kaynakları	14
BİRİNCİ BÖLÜM	
BÂKİLLÂNÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ ŞAHSİYETİ	17
1.1. Yaşadığı Dönem	17
1.2. Hayatı ve İlmî Kişiliği	21
1.3. Şif Büveyhî Devleti ile İlişkisi	32
1.4. Bâkillânî'nin Elçi Olarak Görevlendirilmesi	35
İKİNCİ BÖLÜM	
KELÂM DÜŞÜNÇESİNDE İMAN-KÜFÜR KAVRAMLARI VE	
TEKFİR MESELESİ	39
2.1. İman-Küfür ve Büyük Günah Tartışmalarının Tarihi Arka Planı	40
2.2. Kavram Olarak İman	44
2.3. İmanın Muhtevası	49
2.3.1. İmanın Tasdik, İkrar ve Amel Olması	52
2.3.2. Amelin İmanın Bir Parçası Olmadığını Düşünen Anlayış.....	54
2.3.3. İkrarın Yeterliliği Üzerine Tartışmalar	58
2.3.4. İmanın Sadece Tasdikten İbaret Olması.....	60
2.3.5. İmanın Kalbin Marifeti Olduğu Görüşü	61
2.4. İman-Amel İlişkisi	62
2.4.1. İmanın Amellere Bağlı Olarak Arttığı ve Azaldığı Görüşü	63
2.4.2. İmanda Artma ve Azalma Olmadığı Görüşü	64
2.5. İman ve İslam Kavramları Arasındaki İlişki	68
2.6. İmanda İstisna Yapma Hususu	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜFÜR KAVRAMI VE KUR'ÂN'DA KÜFÜR ANLAMINDA

KULLANILAN KAVRAMLAR	75
3.1. Küfür Kavramı.....	75
3.2. Küfürle İlişkili Kur'ân Terimleri	76
3.3. Küfürün Meydana Geliş Şekilleri.....	78
3.4. Küfür Söзlerinin Kategorilere Ayrılması ve Zarurât-ı Diniyye Bağlamında İncelenmesi.....	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KELÂM EKOLLERİNDE İMAN VE KÜFÜR ANLAYIŞI	85
4.1. Haricîler'in İman ve Küfür Yaklaşımı.....	85
4.2. Mürcie'nin İman ve Küfür Yaklaşımı.....	87
4.3. Mu'tezile'nin İlkeleri Çerçevesinde İman ve Küfür Anlayışı.....	91
4.4. Şîa Mezhebinin İman ve Küfür Meselesine Dair Görüşleri	93
4.5. Ehli Sünnet.....	96
4.6. Eş'arîyye Mezhebinin İman ve Küfür ile İlgili Düşünceleri	97
4.7. Mâtürîdfiyye Mezhebinin İman ve Küfür Yaklaşımı	101

BEŞİNCİ BÖLÜM

BÂKİLLÂNÎ'NİN İMAN VE KÜFÜR ANLAYIŞI	105
5.1. İsim-Müsemma Bağlamında İman-Küfür	105
5.2. Bâkîllânî'ye Göre İman'ın Anlamı ve Hakikati	108
5.3. Tasdik ve İkrar'ın İmandaki Yeri ve Önemi.....	111
5.4. İman-Amel İlişkisi Üzerine Görüşleri	113
5.5. İman-İslam Arasındaki Bağ	115
5.6. İmanda İstisna Yapmaya Dair Bâkîllânî'nin Görüşü	117
5.7. Küfür Kavramının Tanımı ve Kapsamı	118
5.8. Bâkîllânî'ye Göre Küfürün Tercih Edilmesi	120
5.9. Günahkârın Müslüman Olduğu	121
5.10. Fâsık Kimseye Karşı Yaklaşımlar.....	122
5.11. Va'd ve Vaîd Hakkında.....	123
5.12. Umûm ve Husûs İfadeler.....	126

SONUÇ	129
KAYNAKÇA	133
DİZİN	141

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: Bin, İbn
bibl.	: Bibliyografya
bkz.	: Bakınız
byy.	: Basım yeri yok
bty.	: Basım tarihi yok
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
h.zr.	: Hazırlayan
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Terc.	: Tercüme
Yay.	: Yayınları